

KREŠŤAN

POLITICKÉ A SPOLOČENSKÉ KATOLÍCKE NOVINY
VYCHÁDZAJÚ KAŽDÚ SOBOTU NA ŠESTNÁST STRANÁCH.

Predplatná cena:	Hlavný redaktor: Dr. ALEXANDER ERNSZT	Redakcia a vydavateľstvo:
Na celý rok — — — — — 8.— kor.	Zodpovedný redaktor: JÁN BARTOS, krajiniský vyslanec	Budapešť, IV. ker., Ferencz-József-rakpart 27. szám
Na pol roka — — — — — 4.— „	Za vydavateľstvo zodpovedný: JÁN MOLNÁR, pápežský prälát	sem sa majú posielat' predplatky, taktiež dopisy do novin ohlasy a náhodné reklamácie. Ceny ohlasov dia tarify. Rukopisy sa nazpak nedávajú.
<i>Jednotlivé číslo 16 hal.</i>		

Utvorenie Katolíckej Rady.

Budapešť, 25. novembra.

Katolícke obecnstvo veľkej významnosti manifestáciu zariadilo v hlavnom meste v nedeľu, 25. novembra. Poprední zastupitelia všetkých tried verejného života shromazdili sa v slávnostnej dvorane Svätoštefanského Spolku a ku obrane a zastupiteľstvu práv a nábožen- ských záujmov millionov katolíkov Uhorska vyhlásili utvorenie *Katolíckej Rady*.

Katolícke spoločenstvo na základe práva o samo- rozhodovaní do svojej ruky vezme rozhodovanie nad svojim osudom a k tomu cieľu zostavilo veľkolepý, po- žiadavkám terajšej novej doby zodpovedný program, ktorého najhlavnejším bodom je čo najrýchlejšie do života uvedenie *autonómie katolíkov*. Shromazdenie s hlučným oduševnením dalo výrazu pripojenia sa ku demokratickému smeru novej doby a nového poriadku, pre katolíkov ale tiež žiada demokratické práva. Z prie- behu tohoto shromazdenia, z rečí v ňom odznelých a z veľkej oduševnenosti prítomných bolo vidieť, že aj ka- tolíci Uhorska nastúpili cestu historického rozhodovania.

O tejto zriedkavej manifestácii podávame nasle- dovnú zprávu:

Katolícku Radu utvorujúce shromazdenie sriadil pripravujúci výbor na meno znejúcimi povolaniami. Na tieto povolania v nedeľu predpoludním do slávnostnej dvorany Svätoštefanského Spolku dostavilo sa viac sto hlavnomestských popredných katolíkov. Z biskupského sboru prišli tu: dr. Ottokár Prohászka, biskup stolno- belohradský; gróf Gustáv Karol Mailáth, biskup sedmo- hradský; dr. Julius Glattfelder, biskup čanádsky. Shro- mazdenie v mene výboru nasledovnou rečou zahájil

Štefan Haller:

Oduševňujúcimi slovami pukázal na úlohy katolíkov Uhorska v nastávajúcej novej dobe. Každý si žiadal — povedal — modernú premenu krajiny, zabezpečenie lepšieho blahobytu nášho ľudu, uplatnenie jeho práv. Mnohí nepredvidali zmeny, aké nastanú v budúcnosti

a prítomne ich tiež často nepredvidáme. Dávne posície zanikly, nové nastaly, náboženské a kultúrne povin- nosti naše ale sa nezmenily. Prastaré ustanovizne sa srútily, nové povstaly. Život prudkým krokom pádi za novými cieľmi. My tiež máme najst, máme utvoriť nové formy, v okruží ktorých môžeme vyplniť svoje povin- nosti.

My musíme prijať terajšie udalosti a na ich základe utvoriť našu posíciu. Uznávame, že utrpíme veľké ztraty, treba nám ale to obrániť, čo vyhráme v budúcnosti, držíme sa nového kursu a dôverujeme v spravodlivosť, ktorú nám prinesie. Republiku prijímame s úplným uspo- kojením. S radosťou vitame nové obdobie, vitame nové formy života, úspechy revolúcie, ktoré poslúžia k zve- ladeniu politického a hospodárskeho života ľudu. Tie ale aj pre seba žiadame. (Hlučný súhlas a potlesk.)

My hľadáme cestu a spôsoby k uplatneniu našich práv. Na základe práva osobného slobodného rozhodova- nia do práce chceme postaviť celú silu uhorského katolicizmu. Preto sme svolali toto shromazdenie, kto- rého úlohou je utvoriť orgán ku obrane našich práv a ku riadeniu našej práce. Za predsedu odporúčam dr. Alexandra Simonyi-Semadama.

Dr. Alexander *Simonyi-Semadam* za hlučných ovácií prítomných zaujal predsedníctvo. Vďaka vyslovil za vy- značujúcu ho dôveru, ktorej splnenie s veľkými ťažko- stami spojené je v terajšej dobe. Dnes — povedal — do svojich rúk berieme náš osud. V otázke do dĺžky ťahajúcej sa záležitosti katolíckej autonómie, podujmeme rozhodné a terajšiemu rozpoloženiu zodpovedné kroky. V rýchľom prúde nového obdobia treba nám zaujať naše miesto, aj v novej dobe musíme ohlasovať naše práva a naše pravdy. Kresťanského sveta veľké ideále: viera, láska a Boh aj napozatým povedú svet k blaže- nejšej budúcnosti.

My sa doma citíme v každej forme štátu aj v re- publiku, tu tiež vyplníme naše povinnosti. Predovšetkým treba nám rátať s tou skutočnosťou, že ohľadom patro- nátskeho práva, následkom vyhlásenia republiky, roz- položenie v mnohom sa zmenilo. Časy behom ich

1912 1918.

vývinu často významnosti pozbavujú historické práva. Právo patronátu v poslednej dobe tiež nám neposkytovalo tú podporu, akú sme od neho očakávali.

Do vlastnej ruky treba nám vziať svoj osud. Najkrajšia výhra republiky, právo shromažďovania a spoločovania sa aj nám prislúcha. *Toto žiadame a celou silou aj my uplatníme.* Predostreť program katolíckej akcie, akou cestou a jakým spôsobom chceme bojovať za naše katolícke ciele. V dnešnom shromaždení utvoríme *Katolícku Radu*, ktorá vyslaním jednotlivých zastupiteľov v sebe bude uzatvárať celé katolícke spoločenstvo. Každú organizáciu a každú obec vezmeme do tejto Rady, aby sme vybudovali katolícku autonómiu. Práva doterajších zastupiteľov autonómnych uznávame, korporáciu ale najrozsiahlejšie chceme doplniť. Prítomne možno pracovať len v sociálnom a demokratickom smere a to aj my robíme.

Štefan Haller zatým prečítal menoslov tých, ktorí sú odporúčaní, aby boli vyvolení za členov Katolíckej Rady. Ten menoslov ešte není úplný a po potykaní sa s vidieckymi prívržencami, doplnený má byť novými členami.

Za hlučných ovácií prítomných ujal sa potom slova a povedal nasledovnú reč osvietený pán biskup stolno-belohradský

dr. Ottokár Prohászka:

Beh časov plynie takou, svet otriasajúcou rýchlosťou, sila jeho je tak hlboko siahajúca, že jej vplyvu nikto vyhnúť nemôže. Tento dojem citia aj všetky ustanovizne. Jestli je dakto človek, a sice v Krista veriaci človek, v novej dobe spatruje prst historie. Toto spatruje aj Cirkev.

Nové obdobie núti Cirkev, aby uznala a rešpektovala smer socialneho vývinu. Posvietenie na priebehy novej historie sveta ukazuje nám, kadiaľ máme ísť. Táto cesta není nová, táto cesta krúti sa okolo vrchu osmero blahoslavenstva. Už i evanjelium nám ju ukazovalo. Evanjelium plné je demokratismom, socialismom, ideálmi. A my by sme sa mali na stranu postaviť, ktorí mnohonásobno veľú máme právo a povinnosť zúčastniť sa v práci vybudovania novej doby? Naše povinnosti a úlohy by sme len zaznávali, keby sme sa na stranu postavili pri zmenách svetom otriasajúcich.

Biskupský sbor precítiať terajšie obdobie, katolíckeho nároku, úplne pristal na to, aby sme na základe práva slobodného sebarozhodovania utvorili katolícku autonómiu. Veď ona služba má ku posilneniu a ku obrane Cirkvi a nie ku jej oslabeniu. Biskupský sbor ma sem poslal, aby som túto radostnú skutočnosť sdělil shromaždeniu. Toto stanovisko teda, ktoré tu zaujímame, celej Cirkvi, hierarchickej Cirkvi, svetského katolíckeho spoločenstva sjednoteným a spoločným je stanoviskom. Veriaci a duchovní predstavení spolu sa nachodia v katolíckom tábore. Celý hierarchický organismus žiada a legitimuje tento pohyb. Každý si žiada, aby toto utvorenie prevedené bolo. Biskupský sbor na túto Radu udiera razítko legitimovania, sankcionuje ju a jej organizácie,

ktoré má utvoriť. Biskupský sbor žiada: aby táto Rada vyslala výbor, ktorý má pripraviť celú organizáciu, pestovať zaujatosť o záležitosti autonómie a viesť celú akciu.

Biskupský sbor v úplnom usrozmeneí podporuje reformu pozemkových majetkov.

Revolúcia a protirevolúcia není katolícka práca; my nešpekulujeme ani na pravo, ani na ľavo, jedine ľudu Unorska chceme všetko zabezpečiť. Áno, do bežných záležitostí chceme mať náš vplyv, aby v správnom smere byly riadené. Každý život je organičný, naša akcia tiež má byť organičná. Biskupský sbor už začal organizovanie. Na území jednotlivých biskupstiev utvoril isté autonómne orgány, ktoré už majú hlas pri správe majetkov.

Tešíme sa tomuto súhlasu, bo je to opravde historický výsledok, že sme sa ho mohli dožiť. Všetko neporozumenie a každá protivná mienka prestaly. Vierou obrnení postavme sa do tejto veľkej práce.

Revolúciu nikdy nebudeme robiť, lež nový svet áno, ten utvoríme. Tuto prácu ale doprosta vyžadujeme pre seba. Či majú väčšiu silu dynamit alebo ľúče slnca? Sila oboch je veľká. Lenže dynamit pustoší, ľúče slnca ale oživotňujú prírodu. Dynamit a ľúče slnca majú svoj zástoj. Či má väčšiu silu ľava, ktorú vyhadzuje sopka, alebo rosa a dážď? Pluh, ktorý rozrýva pôdu alebo rozsievač semena? Kto poskytuje života pôde? Porozumejme v týchto nosiacej sile.

Keď už revolúcia otvorila nám priestor, postavme sa naň. Budujme. pracujme. Nech účinkuje jedon každý, komu treba účinkovať.

Po zakončení tejto reči všetci prítomní zdvihli sa s miest a cez minúty oslavovali vznešeného rečníka.

Gróf Gustav Karol *Mailáth*, sedmohradský biskup, zatým v krátkej reči autonómiu sedmohradských katolíkov odporúčať do pozornosti Katolíckej Rady.

Predseda Alexander Simonyi-Semadam niekoľko vzletnými slovami potom zakľučil shromaždenie.

Biskupský sbor Károlyimu pontúka majetky k uskutočneniu majetkovej reformy.

*Predsedovi vlády ľudovej republiky uhorskej
v Budapešti.*

Rimsko-katolícky sbor biskupský z jeho konferencie 20. novembra b. r. vydržiavanej s úctou pozdravuje ľudovú vládu uhorskej republiky. Svetovej historie premeny pred nové rozpoloženie postavily národ uhorský, uskutočnily storočné jeho sny a žiadosti: neodvislé, samostatné Uhorsko. Túto premenu biskupský sbor prijíma veľým citom vlastneckým, uznáva ju bezpodmienečne a uhorskej ľudovej republiky vládu ubezpečuje, že medzi terajšími ťažkými pomerami, vo vybudovaní samostatného, neodvislého Uhorska celou jeho silou bude ju podporovať. Posiaľ Cirkev a štát strvávaly v naj-

užšom spojení a Cirkvi a Svätoštefanskej koruny lesk a ochrana prevádzaly späsonosné účinkovanie v prospech pravej kultúry duševnej; v tomto jej povolaní i napozatým bude pokračovať, toho povedomia, že bárs akokoľvek zmenia sa pomery štátu, duševné nároky ľudu ku mravnému očisteniu a spaseniu sa nezmenia a v tej nádeji, že i z ohľadov prevádzania vlády zvláštna významnosť tohoto povolania k tomu povzbudí uhorskú ľudovú vládu, že *právne pomery Cirkvi a štátu, zabezpečením slobody Cirkvi patričnými činiteľmi usporiada.*

Cirkev s jej stránky k službám demokratického vývinu a k uskutočneniu majetkovej reformy ochotne ponúka v jej rukách nachodiacie sa a k tomu súce *pozemkové majetky*. Božské požehnanie nech sprevádza prácu ľudovej vlády uhorskej a ľud mladistvej republiky z ťažkosti utvorenia a z vln duševného vretia nech vedie do prístavu stáleho pokoja a dychtively očakávaného oblaženia ľudu.

Ján *Csernoch*, kardinál, knieža-primas ostrihomský arcibiskup; Ludvik *Szmrecsányi*, jágerský arcibiskup; Leopold A. *Váradly*, kaločský arcibiskup; Farkas *Radnay*, baňskobystrický biskup; Ferdinand *Rott*, vesprémsky biskup; Ludvik *Balás*, rožňavský biskup; Ottokár *Prohászka*, stol.-belohradský biskup; Julius *Zichy*, pätkostolský biskup; dr. Aug. *Fischer-Colbrie*, košický biskup; Anton *Fetscher*, rábsky biskup; dr. Štefan *Novák*, prešovský biskup; Ján *Mikes*, sombathefský biskup; Julius *Glattfelder*, čanádský biskup; Gustáv K. *Mailáth*, sedmohradský biskup; Mikuláš *Széchenyi*, biskup veľkovaradinský.

Zprávy zahraničné.

Konferencia nemeckých spolkových štátov.

Nemecká republika zápasí s ťažkými zmätkami. Protivy medzi severným a južným Nemeckom a inými nemeckými štátmi stávajú sa so dňa na deň ostrejšími tak, ako keby dosiaľ jednotné Nemecko išlo sa rozpadnúť.

Zasadnutie konferencie.

Na konferencii nemeckých spolkových štátov — ako z Berlína oznámili — prehovorili zastupitelia všetkých nemeckých štátov. Počas debaty odzneli prudké útoky proti Solffovi a Erzbergerovi. V debatte aj členovia vlády viackrát prehovorili, konečne prijali resolúciu, ktorá medzi iným hovorí:

Udržanie jednoty Nemecka je bezpodmienečne potrebné. Všetky nemecké kmene v zavretých radoch pripojujú sa ku nemeckej republike a zaväzujú sa, že úplnou rozhodnosťou budú pracovať za jednotu rieše a proti separastickým snahám. Na svolanie ústavodarného národného shromaždenia každý pristáva. Kým ústavodarné národné shromaždenie zasadne, rady robotníkov a vojakov budú zastupovať vôľu ľudu. Správu rieše požiadajú, aby predbežný pokoj uzavrela čím skôr.

Predseda Ebert konferenciu zakľučil s tými slovami,

že nemecká republika len vtedy môže žiť, keď každý bude pracovať. Vyzval robotníkov a vojakov, aby ukázali svetu, že sociálna demokracia nevychovávala ich nadarmo za 50 rokov k discipline.

Štátny sekretár Solff proti boľševismu.

Na konferencii nemeckých spolkových štátov zahraničný štátny sekretár Solff medzi iným hovoril, že dľa jeho náhľadu každý boľševismus treba potlačiť. Ale takmer zdá sa, ako by v Paríži nechceli pokoj, lež úfajú, že separastickými požiadavkami môžu znivočiť nemeckú ríšu. Proti boľševickej z Moskvy vychádzajúcej propagande v našej krajine bolo treba vystúpiť čo najrozhodnejšie. Tak sa zdá, že pád sovjetej vlády je už blízko.

Angličania neuznajú socialistickú nemeckú republiku.

Londýnsky «Daily Express» píše, že Lloyd George a Balfour počas rozhovoru s členami nižšej snemovne nenechali pochybnosti v tom ohľade, že antant nemôže uznať praziadnu socialistickú republiku Nemeckú a s takouto by ani neuzavrel pokoj. Antant aj v Nemecku žiada rovnoprávnosť strán a takú ústavu, ktorá na večné veky znemožní terrorismus jedinej triedy.

Pomoc Ameriky ústredným mocnostiam.

Z Berlína úradne oznámili: Nemecká vláda sprostredkovaním švajciarskej vlády od zahraničného ministra Spojených Štátov Lansinga v záležitosti zaopatrenia Nemecka potravinami dostala odpoveď, ktorá znie nasledovne:

Na spoločnom 11. novembra vydržiavanom zasadnutí oboch domov kongressu (snemu) predseda Wilson vyhlásil, že zastupitelia mocností antantu vo versailleskej válečnej rade jednohlasne vynesným uzavretím prisľúbili národom ústredných mocností, že v záujme zaopatrenia ústredných mocností potravinami urobia všetko možné, čo dnešné okolnosti dovoľujú. Predseda ďalej vyslovil svoj náhľad, že použitím lodí ústredných mocností čoskoro stane sa možným, aby sme u národov, ktoré sú v utisnutom položení, odstránili obavu pred konečnou biedou a poskytli im spôsob, aby svoju pozornosť a silu venovali veľkým a nebezpečným úlohám politického reorganisovania, voči ktorým stoja. Predseda ma poveril, aby som v takomto smysle prejavil jeho náklonnosť, že o zaopatrení Nemecka potravinami prajne bude uvažovať, s vládami antantu hneď začne o tejto otázke vyjednávať, predpokladajúc ale, že dostane garanciu, že v Nemecku udržia verejný poriadok teraz i v budúcnosti a že bezpochybne zabezpečia spravodlivé rozdelenie potravín.

Bratia Katolíci! Čítajte a predplácajte len v čisto katolíckom duchu písané noviny. Takéto noviny sú «Kreštan», ktorý už cez päťadvadsať rokov bráni našu cirkev, zastáva našu svätú vieru a zmužile bojuje za všetky oprávnené záujmy Slovákov.

Spiš proti Čechom.

Spišská stolica v mimoriadnom stoličnom výborom zasadnutí 16. nov. v Levoči vydržiavanom slávne ohradzovala sa proti tej snahe česko-slovenskej Národnej Rady, aby Spiš pripojený bol ku českému štátu. Spišská stolica neuspokojí sa nikdy s násilným, bezprávnym odtrhnutím niektorých čiasok vlasti, považovať sa bude vždy len za časťku Uhorska a len jedon cieľ bude mať pred očami, zanechajúc to ako dedictvo aj potomkom: «Zpätňabidnutie ztratených území Uhorska.» Stoličný výbor vypovedal súčasne i to, že národnú slobodu v našej vlasti bývajúcich slovenských bratov bez všetkého okolkovania uhorská vláda uzná a je hotová ju aj uistiť.

Novšie uzavretia proti českým aspiráciám v posledný týždeň vyniesly nasledovné mestá: Levoča, Poprad, Vlchy, Veľká a Stará Lubovňa, Toporec, Spišská Bela a Podolinec. Tieto dve posledné mestečká sa vopred ohradzovaly aj proti prípadným poľským nárokom na Spiš.

Uhorský karpátsky spolok mnohými podpismi opatrený protest poslal k ministerpredsedovi Michalovi Károlyimu proti nárokom Čechov na Vysoké Tatry.

Bývalý kéžmarský krajinský vyslanec dr. T. Kéler robí propagandu, že v tej chvílke, keď nám vážne bude hroziť nebezpečenstvo odtrhnutia od Uhorska, naskutku treba proklamovať Spišskú Republiku a všemožne na tom byť, aby ju svetová konferencia pokoja uznala. Okrem hospodárskej výhody odvoláva sa na to, že samourčenie Spiša má základ a odôvodnenie historické a verejnoprávne. Spiš v minulosti mal tak rozsiahlu autonómiu (samosprávu), ktorá zodpovedala úplnej samostatnosti.

Nároky Poliakov.

Dľa poľských novín «Oodhalanska Gazetta», vychodiacich v Novom Targu, robia si Poliáci bezpodmienečné nároky na horné čiasťky Oravy, Spiša a Trenčianska. Dľa zprávy týchto novín do minulého týždňa nasledovné oravské obce vyslovily svoje pripojenie sa k poľskému štátu: Jablonka, Pekelnik, Bukovina, Podskle, Podvilik, Sárňa, Harkabus, Oravka, Nižná a Vyšná Zubrica, Nižná a Vyšná Lipnica, Rabčice, Suchahora a Hladovka.

Jablonku chcú povýšiť na mesto, urobiť sídlom poľskej Oravy a spojiť so železnicou z Černého Dunajca alebo zo Suchej Hory a potom ztadiaľ pod Babjagurou viesť železnicu do Sliezska a do Trenčianska. Hlavnými mestami poľského Spiša mienia urobiť Starú Ves, Starú Lubovňu a Kéžmarok.

Za vojenského veliteľa takzvaného podhalanského okolia vymenovali podplukovníka Ondreja Galica. Ku tomu okoliu prideliť novotargský, limanovský, sandecký, spišský a oravský okres. V Jablonke (Orava) udajne sú už poľskí legionisti.

Vo Spiši najnovšie za územnú celistvosť Uhorska vyslovily sa mestečká Bela a Podolinec, ohradzujú sa

tak proti aspiráciám českým, ako aj poľským a prosia uhorskú vládu o obranu tak proti českým, ako aj poľským vtrhnutiam do Spiša.

Kto je zodpovedný za vypuknutie vojny?

Professor dr. Hartmann, ktorý je vyslancom Nemeckej Austrie, s Viktorom Adlerom a Otom Sauerom v niekdajšom spoločnom zahraničnom ministerstve vo Viedni preštudoval listiny, ktoré sa potahujú na osnovanie svetovej vojny a o niekoľko dní uverejnia z nich všetky listiny, ktoré sú v tomto ohľade významné a ktoré vzbudia veľkú sensáciu.

Už dosiaľ vyšlo na javo, že nemecký ríšsky kancelár Bethmann-Hollweg, zahraničný štátny sekretár Zimmerman hovorili pravdu, keď tvrdili, že nepoznali ultimát, ktorý monarchia poslala Srbsku. Ultimát osnovali vo Viedni bez spoluúčinkovania Nemecka.

Nemecká vláda vedela len toľko, že vláda monarchie srbskému kráľovi Petrovi poslala ultimát, v ktorom pýta vysvetlenie o veľkosrbských výčinoch a od srbskej vlády žiadala, aby sa vyšetrovania, ktoré bude zavedené na srbskom území cieľom odhalenia veľkého srbského sprisahania, mohli zúčastniť aj povereníci monarchie.

V Berlíne uznávali, že následkom zavraždenia následníka trónu Franca Ferdinanda potrebné je energične zakročiť v Belehrade, ale keď sa osnova ultimátu v Berlíne stala známa, táto osnova tam vzbudila trapné prekvapenie, lebo tento ultimát neposkytoval možnosť pokojného dohodnutia.

Nemeckému veľvyslancovi vo Viedni Tschirskému duplikát ultimátu síce doručili 48 hodinami pred odovzdaním ultimátu srbskej vláde, ale duplikát len na druhý deň po železnici poslal po svojom poľnom jágrovi do Berlína. Dľa tohto nemeckí štátni sekretári osnovu ultimátu poznali vtedy, keď aj belehradská vláda. Ultimát telegraficky nesdelili Berlínu. Toto je iste nápadné.

Tschirsky udajne aj v najdôležitejších pádoch len listovne sa stýkal s berlínskou vládou. Nemožno tajiť, že opozdenie v tomto prípade malo veľký význam, bo ináč nemeckej vláde snáď v poslednom okamžení bolo by sa podarilo zmierniť ostré ultimátu viedeňského zahraničného ministerstva.

Pred grófom Berchtoldom neostalo tajnosťou, že sa ostrá osnova ultimátu veľmi neprijemne dotkla Berlína. Gróf Berchtold, ktorý vôbec neni energičným človekom, nebol iniciátorom osnovy ultimátu, taktiež ani z nasnovania vojny obžalovaní gróf Forgách a Hoyos, ktorí sú síce v mnohom vinní v tejto veci, ale bezprostredne zodpovednosť za vypuknutie vojny predsa nepadá na nich. Meno osnovateľa ultimátu v kruhoch všetkých národností monarchie iste vzbudí veľké prekvapenie.

Gróf Štefan Tisza zpočiatku udajne bol proti osnovaniu ultimátu, kdežto gr. Stürgkh v tomto páde ukázal sa veľmi rozhodnou osobnosťou.

Pochválen Pán Ježiš Kristus!

Ctený pán redaktor! Prosím o uverejnenie tohto dopisu v našom milom «Kreštan»-e.

Z Nitrianskej.

lenými víťazstvami, ktoré, žiaľ Bohu, všetky boli na darmo. O všelijakých huncútstvach tejto smutnej doby nechcel som obširnejšie písať, ač práve sme z toho dost tu mali. Nitrianska stolica, neviem prečo, musí vždy na

Blahoslavená Panno Maria, oroduj za nás!

Dávno som už nemal pero v ruke, aby som Vás o našich pomeroch upovedomil. Ani som k tomu väčšej príčiny nemal. Veď od našich volieb sme v tichosti žili, viac v žiali za vyliatu krv, ako v radošach nad vychvá-

predku stáť vo verejných a tajomných figloch, klamstvách a násilenstvách. Počnúc od prievidzských a žambokrétových volieb, cez pána Filbergera, Rudnayho, Ivánku, cez štátne voly, na výstavu vypchaté, cez topol-

čianske švindly s potravinami až po Nové Zámky, kde sme neslýchané veci popili a pojedli za štyri roky. Nič to zato, hlavné je, že my sme tu s otrávenými žalúdkami a pán Singer tam s jeho zdravými millionami. Dost na tom, že v Uhorsku nikde tolko roboty nelifrovali štátnej tajnej policii (detektívom), ako v Nitrianskej. Chýr stolice prenášal vietor od mora až po vrchy. Ešte aj Andor Nagy počul o nás v Sedmohradsku a myslel si, že kde ich je tolko seberovných, tam on nesmie chýbeť. No ale raz sa to aj zišlo tým našim pánom, aby ich niekto za nosom povodil a ukázal im, že aj nad nimi je ešte majster. Ale už dost z týchto starín. Ešte by mi dakto mohol na oči vyhodiť, že s radosťou do svojho hniezda trúsím. Ej veru nie, len si na duši chcem odľahčiť, ako hriešnik, keď vyrozpráva, čo ho tlačí.

Tieto neriady by sa dali všetky zabudnúť v tomto ťažkom čase, keď jedna novina za druhou letí a sa nám do úmyslu vdiera. Ale čo sme v minulú týždeň museli prežiť, to prevyšuje každú fantáziu. Ani si to človek nevie vysvetliť, čo sa s naším slovenským národom porobilo. Či to starobylé utlačenie vyrazilo všetky záklapky ohromného lokomotíva, ktorý potom bez vodiča cez všetky prekážky uháňal, ničiac všetko, čo mu v ceste stálo? A či ľud pod polpiataročným utrpením a mučením rozum potratil a v rozčúlení všetko i tú najvyššiu nepravosť za dovolenú držal? Je pravda, že ľud veľmi tlačily všelijaké válečné nariadenia, tak že niekedy sa človek sám čudoval, že to ľudia trpeť mohli. Teraz ale naskytila sa dobrá príležitosť, ktorú mnohí použili ku tomu, aby svoju zlosť a nespokojnosť v akej-takej podobe na javo dali.

Strašné veci sme tu prežili. Nebolo to ale jednoduché vlámanie, násilenstvo, krádež a mordovanie. Nemôžeme to okrášľiť, ale ani pod kriminálnu zodpovednosť tak vziať, ako v riadnych časoch. Kňazi, učitelia a my všetci, ktorí národ náš slovenský radi máme, proti tomuto strašnému výbuchu všetko sme urobili, ale nebolo možno prevládať hnev ľudu nad utrpenými hriechami nespravodlnosti a podlosti. Žiaľ Bohu, aj životy padly v obeť tejto pomsty. Veru len pomsta to bola, za ktorú sme sa hanbili najviac my, ktorých to ani nebolelo; ale tí, ktorí príčinou boli týchto strašných skutkov, ani teraz sa nehanbia, ba naopak, ešte celú krajinu chcú vzbúriť a celé pluky by vyslali, aby krvožižnive napadly celé vidieky, nie bránili vnútorný poriadok, ale k vyplneniu ich pomsty nad národom.

Opakujem, nám sa nič nestalo, ani by sa nebolo, ale sme sa vtedy za náš ľud, nad jeho skutkami hanbili. Teraz sa hanbiť ale nemáme čo. Tí áno, ktorí to spáchali, a tí ešte väčšmi, ktorí to zapríčinili, lebo to v celej krajine tak bolo, miestami aj horšie. A či sme vo všetkých našich novinách vždy, aj pri každej príležitosti neupozorňovali našich židov, našu slávnú administráciu, že sa toto zle skončí, že ich nesvedomité zachádzanie s ľudom mrcha koniec vezme? My sme boli tí, ktorí sme vždy oproti tomu systému bojovali, ktorý sa tak smutne skončil.

Teraz ešte nám na oči vyhadzujú, že sme s ľudom nevládali. Tak, vy ste ho za roky a roky drážili, klamali, rozhorčovali a potom my ho máme udržať? My máme na lepšiu cestu priviesť v hodine rozčúlenosti toho rozhorčeného vojaka a tvrdého sedliaka za jednu minútu, keď sme vás za roky a roky nemohli presvedčiť o lepšom, vás mudri a učení páni tam po slúžnovských, poštových kanceláriách a sklepech, vás, ktorí ste v prvý deň nebezpečia ušli a nás skoro-skoro ako obeť za vaše hriechy tu nechali.

Čitatelia nášho «Kreštan»-a, ak niektorý z vás tiež sa pomstil a účasť vzal v týchto hrozných činoch, vstúpte do seba. Už dost bolo! Odsúďte sa vy sami, aby ste pred Bohom ľavnejšie súdení boli. My odsudzujeme tých, ktorí toto zapríčinili.

Nitran.

CHYRNÍK.

Jeho Eminencia kardinál, knieža-primas Uhorska, arcibiskup ostrihomský dr. Ján Csernoch ku zaopatreniu vojakov navracujúcich sa s frontu obetoval 10.000 korún.

Z biskupstva spišského. Biskupský sekretár Ján Gürsching, rodák zo St. Vsi, stal sa farárom v Teplici pri Poprade. Smižanský kaplán Štefan Lyach zavolaný je do biskupského úradu a vymenovaný za biskupského obradníka. Doterajší teplický farár Jozef Kaczvinsky prešiel do stolnobelohradského biskupstva.

Zomrel spišský veľprepošť. Spišský veľprepošť a pápežský pralát Ferdinand Fertsek 19. nov. zomrel v Kapituli v 72. roku života svojho a v 48. roku svojho kňazstva. Narodil sa v Spišskej Novej Vsi (Igló). Farárom bol v Liskovej v Liptove.

Mýto na budapeštianskych mostoch zrušia. Finančné ministerstvo na základe uzavretia ministerskej rady nariadilo, aby na budapeštianskych štátnych mostoch a pri tuneli pod zámočným vrchom 30. novembra v noci o 12. hodine prestali vyberať mýto.

Na budapeštiansky Spišský Domov doteraz sošbieralo sa 114.000 korún.

Vyzvanie ku narukovaniu. Vojenský minister vrchnostam odporúčal do pozornosti, aby narukovanie vojovinných ročníkov 1896—1900 prirýchľilo.

Pečiatka a prisaha verejných notárov a pravotárov. Na pečiatkach, tlačivách a tabulach štátnych verejných notárov od tohto času bude tento nápis «Magyar Népköztársaság». Tak verejní notári, ako pravotári musia složiť novú prisahu na republiku. Verejní notári túto prisahu složia do rúk predsedu sedrie alebo náčelníka okresného súdu, pravotári pred poverenictvom pravotárskej komory alebo pred náčelníkom okresného súdu.

Fundácia na roľnícku školu. Gróf Jozef Károlyi cieľom postavenia roľníckej školy daroval 100.000 korún. V škole, ktorá má byť postavená v chotáre mesta Stolného Belehradu, roľníkov, poťažne ich synov budú učiť poľnému hospodárstvu.

Zmenený zákaz merania nápojov. Minister vnútorných záležitostí budapeštianskemu policajnému hlavnému kapitanátu 22. novembra poslal prípis, v ktorom zmenil svoje na zákaz merania nápojov pofahujúce sa nariadenie. Dľa tohto piva slobodno vymerať barskolko, vína jednej osobe najviac tri deci, rumu štvrt decilitra. Pivo slobodno predávať celý deň, víno a rum od poľudnia do 4. a večer od 7. do 9. hodiny. Toto ustanovenie vstúpilo už do života.

Majiteľom, árendátorom zemi do pczornosti. Minister poľného hospodárstva oznámil, že gazdovské inštrukcie (zariadenia) od nikoho nevezme zadarmo, ale ich odkúpi za riadnu cenu, kde nastane toho potreba, práve tak aj všetku úrodu, slamu atď., ktorá sa najde na majetku. Teda niet žiadnej príčiny k nepokoju, zariadenie neslobodno predať, zeme neslobodno nechať neobsiate.

Jozef Habsburg ponukol svoje zeme pre Iud. Jozef Habsburg, bývalý arciknieža Jozef ministerstvu poľného hospodárstva ponukol svoje role cieľom rozdelenia Iudu. Ministerstvo toto oznámenie Jozefa Habsburga s vďakou vzalo v známosť.

Úverkové spolky a majetková reforma. Velká deputácia vo svázku Krajinského ústredného úverkového spolku účinkujúcich vidieckych úverkových spolkov bola u ministrov, ktorým ponukla spoluúčinkovanie úverkových spolkov pri uskutočnení majetkovej reformy. Minister poľného hospodárstva vyhlásil, že spoluúčinkovanie úverkových spolkov pri prevedení majetkovej reformy použije v najväčšej miere. Cieľom prevedenia rozdelenia zeme v každej dedine organizujú rady. Ministerpredseda Károlyi deputácii vyslovil svoje uznanie za zásluhy, ktoré si úverkové spolky nadobudly pri udržovaní verejného poriadku.

Mesto Segedin vypustí banknoty. Mesto Segedin vzhľadom na veľký nedostatok menších bankoviek dohodlo sa s tamojšími peňažnými ústavmi, že mesto vypustí 5-korunové a 20-korunové banknoty, a síce prvých v hodnote jedného, druhých tiež v hodnote jedného miliona korún. Jestli bude treba, mesto potom ešte vypustí aj viac banknot, ale všetky vypustené banknoty spolu nemôžu prevyšovať 10 miliónov korún.

Uľavenie nariadenia o odovzdaní šiat. Vojenské ministerstvo vzhľadom na chudobnejších zamestnancov a robotníkov, na odovzдание šiat potahujúce sa zname nariadenie novšie zmenilo v tom smysle, že kto má len päť vrehných šiat alebo päť vrehných kabátov, päť párov topánok, jedonásť giat, jedonásť košiel, ten neni povinný nič odovzdať.

Španielska náčha sa zase šíri. V Budapešti 21. novembra na španielsku náčhu ochorelo 463, zomrelo 30, z nemocnice prepustili 71 vyliečených, v nemocniciach ostalo 1322 na nákazu chorých ľudí.

Mesto Nitra proti českým áspiráciám. Z Nitry oznamujú: Mestský výbor na návrh preposta-farára Kolomana Szmidu jednohlasne ohradzoval sa proti tomu, aby si Česi nároky robili na mesto Nitru.

Výsledok vínohrania. Vidiecki zprávodajcovia ministerstva poľného hospodárstva teraz podali zprávu o výsledku tohoročných obračiek hrozna. Zo zprávy vysvitá, že na jednom katastrálnom jutre viníc v krajinskom priemere urodilo sa hrozna asi na 20 hektolitrov priemerne 15—16 grádového vína. Cena vína je priemerne 300 korún za hektoliter.

Španielska choroba v Orave. V Zakamenokline na španielsku chorobu zomrelo už 59 ľudí. Sú domy, z ktorých už aj traja-štyria podľahli tej nákaze. Bol už aj taký deň, keď odrazu osem mrtvých bolo v obci.

Smrť. Novovesskému (iglovskému) hlavnému slúžnemu barónovi dr. Aladárovi Wielandovi terajšie búrlivé udalosti natolko rozdraždily duševnú rovnováhu, že guľkou vyhasil svoj 45-ročný život. — V spišskom Podolinci 20. nov. zomrel Ján Kohuth, bývalý r.-kat. učiteľ forbašský v 73. roku života svojho. Bol hlboko nábožným a svedomitým učiteľom. Večná mu pamäť!

Pogrom v Lembergu. S privolením Ukrajincov v Lembergu z bojasechných chlapcov cieľom bránenia židov utvorila sa židovská stráž. Táto čata napadla tých, ktorí zbíjali židovské domy. Jedon židovský dôstojník a jedon obecný vojak padol. Keď židovskí vojaci proti lúpežníkom upotrebili zbraň, Poliaci ich odzbrojili. Dňa 22. novembra v celom meste zbíjali obchody a byty židov, ale obchodov a bytov Ukrajincov sa nedotkli. 24. novembra celá židovská štvrt mesta horela. Židia nesmeli opustiť svoje domy a keď daktorý žid vyšiel na ulicu, zastrelili ho. Popoludní o 4. hodine zavreli vodovod, aby nebolo možno hasiť oheň. Synagogu, v ktorej byly veľmi cenné závitky tóry, zdnu podpálili, tóry vyhodili na ulicu, pošliapali ich a spálili. Celá židovská štvrt je spustošená. Mnoho sto židovských mužských a ženských ležalo mrtvých na rozličných miestach. Tieto mrtvoly v nedelu, 24. nov. včasne rano posbírali a odviezli. Jedno 14-ročné dievča zprznili, potom ho zabili a mrtvolu roztrnali na kusy. V meste je vyhlásené štatárium. Poliaci za príčinu pogromu udávajú, že židia držali s Ukrajincami a strieľali na poľských legionarov. Od vyhlásenia štatáriuma v meste je pomerne ticho. Počet židovských mrtvých obnáša prinajmenej 3000. Mnoho židov od strachu zomrelo.

Velká krádež na železnici. Z Prešporka oznamujú: Žena Stefana Rakovszkeho v nedelu, 24. novembra oznámila policii, že jej zásielku, ktorú 31. októbra z Ružomberka po železnici poslala do Prešporka, na ceste obkradli. Zásielka pozostávala z dvoch kistieň, päť cestovných tasiek, jedného koša a zo styroch vriec, v ktorých byly šaty, bielizeň, stolové náčinie, rozličná živnosť a iné drobnosti. Na železnici jednu kistňu celú ukradli, druhú vyprázdnil, štyri cestovné tašky a kôš otvorili a obkradli. Škodu presne ešte neustáli, ale ju odhadujú na 30—50.000 korún. Veľmi oskodená je aj chyzná a kuchárka Rakovszkej, ktorých veci tiež byly v zásielke. Policia naskutku zaviedla vyšetovanie v záležitosti krádeže, ktorú spáchali pravdepodobne medzi Lipótvárom a Prešporkom.

Vzbura s bojišta vrátivších sa vojakov.
V pondelok, 25. novembra asi 1000 vojakov prišlo s bojišta do Budapešti. Vojaci v úplnom smysle slova boli otrhaní a s nádraží poslali ich do vojenského skladu na Kelenföldre, že ich tam oblečú. Tisíc otrhaných chlapov sverili dozoru jedného dôstojníka a 6 ozbrojených vojakov. Vojaci na dvore magazína celé hodiny postávali a triasli sa od zimy. Nešťastní ľudia neboli vstave ďalej postávať a mrznúť, začali sa búriť. Zo skladu vec oznámili policajnému kapitanátu, odkiaľ do magazína na automobile poslali 24 policajtov. Ponevác však tieto policajti nemohli spraviť poriadok, preto ku skladu poslali jednu čatu obrannej stráže, ktorej sa a po krátkom boji podarilo urobiť poriadok.

Zázračné šijacie šidla len K 5.—

Šije najrýchlejšie štepštychy ako šijací stroj. Najlepší vynález, ktorým každý predmet z kože, roztrhané topánky koňské naradia pokrovce, vrecia atď. sám si opraví môže. Každému nevyhnutne potrebné. Záruka upotrebitelnosti. Cena komplet šijacieho stroja s cvernami, so 4 rôznymi hlami a s úpravou upotrebenia, kus po K. 5.— 3 kusy K 14.50. Zasiela s poštovou dobierekou M. Swoboda Wien, III, 2, Hiessgasse 13. B.

Prostriedok ku rasteniu vlasov,

akéno ešte nebolo. Behom krátkeho času narastú od neho bunné vlasy a prekazí vypadávanie vlasov, ochrana pred včasným ošedivením, behom mesiaca skvelý výsledok. Cena 15 a 20 K. Poštové trovy 1.60 K. BOTAR C. REGINA. Budapest, Erzsébet-körut 34.

Svrbl' a vosť

Svrbí?

svrab, prašinu najrýchlejšie odstráni dr. E. Flescha povodná, zákom chránená

„SKABOFORM“ - mast

Nešpiní, nemá žiadneho zápachu. Tegel na prábu K 4.—, veľký te. el K 6.—, rodinná dávka K 15.—. Adresa objednania: dr. E. Flescha Korona lekáreň Győr Pozorujme na Skaboform známku ochrany.

Bezplatne

dostane každý na žiadost môj cenník strieborného, zlatého tovaru a hudobných nástrojov. Husle po K 40 45, 55 a v. Dobré harmoniky K 45, 60, 80. 2 radov vie d-nské harmoniky K 120, 140. 3 radov harmoniky K 300, 400 a v. Zám na alebo návrat o-nosu. Zasiela s poštovou dobierekou alebo pri voprednom doposlaní peňazi vývozný dom Jan Konrad ois. a kráľ. dvo-ný zaslata -rux 1817. čislo (Čechy).

Oznamy prijíma administrácia

„Kreš'ana“-a

Budapest, Szentkirályi-u. 28

8 halierov

(za jednu dopisničku) stojí Vas môj cenník, ktorý na žadosť bezplatne pošle Vám Ján Konrad ois. a kráľ. dvo-ný zaslata Brux 1-16. čislo (Čechy). Moderné 14 kar. zlaté zausnice: K 70, 80, 90, 14 kar. zlaté prstene s barvis v m kamenom: K 60, 70 s diamantom K 80, 90, 100 s brilliantami K 120, 150, 200, 14 kar. zlaté naručnice: K 200, 250, 14 kar. zlaté n-br-dnice (kolliers): K 80, 90 s oveskom K 100, 120, 150. Veľký sklad zlatého a strieborného tovaru každého druhu zasie anie s poštovou dobierekou alebo pri voprednom doposlaní obnosu. Zámna povolená alebo návrat veňazi.

Šrotujúci stroj.

V hospodárstve nevyhnutne potrebný, šrotuje od najhrubšieho do najmenšieho, ponevác stroj najdokonalejšie možno regulovať. Lankej práceschopnosti a hnatia, bo na ňom i dieťa šrotovať môže. Cena s obalením a zárukou 120 korún, s prípravou na nohy 160 korún.

Tieto stroje zhotovuje a zasiela

IMRICH TÓTH, Jászalsószentgyörgy

Pri objednaní prosím zreteľne udať adresu a železničnú stanicu.

Ja Anna Csillag

s mojimi 185 cm. obrovskej dĺžky LOREY VLASMI, ktoré som dosiahla 14 mesačným upotrebovaním vlastného vynálezu masti. Toto je jediný osvedčený prostriedok proti prechnutiu ku podporovaniu rastenia a posilneniu pody vlasov. — Pri mužských v krátkeho času pôsobí rastenie hustej brady, vlasom a brade dodá prirodzeného lesku a ľahkej ohybnosti a do najvyššieho veku chráni pred časným ošedivením

Cena teglika: 6. 10 a 15 kor.

Poštové zásielky vybavujú sa každodenne, pri voprednom zaslaní obnosu alebo s poštovou dobierekou, do všetkých krajov sveta bezprostredne z dielne, kam všetky objednávania upraviť treba.

ANNA CSILLAG, Viedeň,
Kohlmarkt 20.

Refiazky na ohlávku 7 K.

Refiazky pre liehvu s patent strunou strednej jakosti 11 korún 50 halierov, silnej doroby. Trovy doposlania a zaobalovania týkaú sa objednávateľa. K objednávaniu pri voprednom zaslaní peňazi alebo s poštovou dobierekou.

LENDVAI MÓR vývozný dom,
Budapest, VII., Kertész-utca 43.

NAJDOKONALEJŠÍ MLYNEK!

Ktorým bár aj dieťa, pripraveným na ňom strojom, každého druhu obilie somleť môže Obrovskej schopnosti roboty.

Bezodkladne k lifrovaniu. Cena K. 150.

Tenistý stroj k prípravaniu na stól alebo postavec bez nôh K 140, menší k domá-cemu upotrebeniu K 100. Objednanie prosíme na poštovej poukázke a zaslať treba aj 10.— K závdavok.

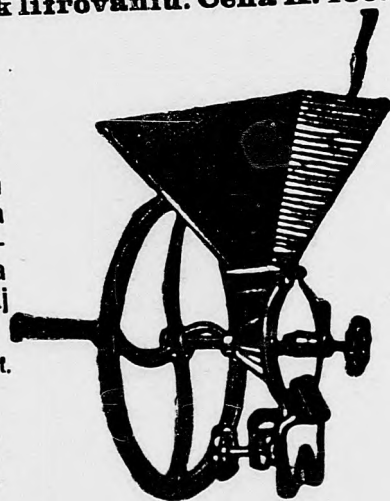
K odporúčaniu mlynky bezodkladne objednať.

Výlučná adresa objednania:

PAVEL SOHR

Somogyszil 105.

fabričný sklad ocelového tovaru.

Železničnú stanicu objednávateľa treba udať.